

MARIA C. BŁASZCZYK, ZOFIA WYSOKIŃSKA

UKŁAD O STOWARZYSZENIU POLSKA - WSPÓLNOTY EUROPEJSKIE. KIERUNKI LIBERALIZACJI OBROTÓW HANDLOWYCH

I. DYSTANS W OBROTACH HANDLOWYCH POMIĘDZY POLSKĄ A WSPÓLNOTAMI EUROPEJSKIMI

Podpisany w grudniu 1991 r. i ratyfikowany w czerwcu 1992 r. układ o stowarzyszeniu pomiędzy Polską a Wspólnotami Europejskimi ma za zadanie pomóc Polsce w pokonaniu dystansu dzielącego naszą gospodarkę od zachodniej części kontynentu.

Różnicę w wielkości podstawowego wskaźnika ekonomicznego, jakim jest produkt krajowy brutto *per capita* oraz wielkości obrotów handlowych *per capita*, pokazują dane zawarte w tabelach 1 i 2. Wynika z nich, że w Polsce produkt krajowy brutto (PKB) na głowę mieszkańca jest niższy od osiąganego średnio we Wspólnotach Europejskich ok. 10 razy, natomiast w stosunku do krajów najniżej zaawansowanych pod tym względem w EWG, takich jak Portugalia czy Grecja - ok. 3,5 - 4 razy. Wskaźniki Polski różnią się również niekorzystnie od wskaźników partnerów z Europy Środkowo-Wschodniej: Czecho-Słowacji i Węgier (por. tab. 1 i 2).

Tabela 1
Produkt krajowy brutto *per capita* w USD (1990 r.)

Polska	1675
Czecho-Słowacja	2913
Węgły	3177
EWG (średnia)	18323
RFN.....	23698
Francja	21015
W Brytania	16893
Włochy	18858
Grecja	6578
Hiszpania	12621
Portugalia	5748

Źródło: dane dla Polski, Czecho-Słowacji i Węgier wg. "Bulletin Poland-Czechoslovakia-Hungary" GUS, FSU, KSH, **Warsaw** 1992; dane dla pozostałych państw wg. "Monthly Bulletin of Statistics, U.N. New York 1991.

Jak wykazują dane z tabeli 2, wielkość obrotów handlowych na głowę mieszkańca w krajach Wspólnoty Europejskiej w 1990 r. była w stosunku do Polski ok. 15-krotnie wyższa, natomiast w Czecho-Słowacji i na Węgrzech odpowiednio 5-krotnie i 4,5-krotnie wyższa.

Tabela 2

Eksport i import na głowę mieszkańca (w USD)

Wyszczególnienie	1985		1990	
	E	I	E	I
Świat	412	432	636	663
EWG	2003	2069	3982	4167
Polska	309	291	357	214
Czecho-Słowacja	1127	1132	759	837
Węgry	804	766	937	846
RFN	3006	2583	6533	5530
Francja	1775	1958	3835	4154
W. Brytania	1790	1930	3227	3887
Włochy	1382	1593	2962	3160
Grecja	457	1021	805	1975
Hiszpania	630	777	1509	2168
Portugalia	556	748	1554	2364

Oznaczenia: E - eksport; I - import.

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego*, Warszawa 1985 i 1990; *Jahrbuch des Aussenhandels der Tschechoslowakai*, Praha 1985 i 1990; *Külkereskedelmi statisztikai évkönyv*, Budapest 1985 i 1990; *Yearbook of international trade statistics*, New York 1985 i 1990.

Istotne są dane dotyczące średniego tempa wzrostu eksportu w cenach bieżących w krajach Wspólnoty Europejskiej w ostatnim dziesięcioleciu. Wynosiło ono średnio ok. 15% w cenach bieżących w tym okresie i ok. 11% w cenach stałych. W związku z rozwojem integracji zachodnioeuropejskiej i realizacji w krajach Wspólnoty programu budowy Jednolitego Rynku Wewnętrznego, w latach dziewięćdziesiątych należy spodziewać się zwiększenia tempa wzrostu eksportu oraz wzrostu PKB w najbliższym dziesięcioleciu. Wytoczonemu więc celowi, jakim jest zbliżenie się gospodarki Polski do gospodarki Wspólnot Europejskich w okresie przejściowym, określonym w układzie na maksimum 10 lat, towarzyszyć powinno wyższe niż w krajach Wspólnoty tempo wzrostu eksportu i PKB, ażeby luka w tym zakresie uległa zmniejszeniu. Jest to zadanie bardzo trudne i ambitne.

Jak wynika z analizy strumieni handlu zagranicznego Polski w latach 1985 i 1990, w 1990 r. nastąpiło przesunięcie strumienia eksportu z kierunku wschodniego (Europa Wschodnia, b. ZSRR) na kierunek zachodni (głównie kraje EWG). Szczegółowa analiza przedstawia się następująco: eksport ogółem wzrósł w Polsce w 1990 r. w porównaniu z 1985 r. 1,2-krotnie i był również nieco wyższy niż w 1989 r. (por. tabela 3), natomiast import ogółem w analogicznym okresie w naszym kraju spadł 1,3-krotnie. Jednocześnie nastąpiła relokacja strumienia handlu: eksport do EWG wzrósł w tym okresie 2,2-krotnie, natomiast eksport do krajów ZSRR i Europy Wschodniej zmniejszył się 1,6-krotnie. Podobną tendencję zanotowano w imporcie (por. tabela 3). Sytuacja ta spowodowana została głównie załamaniem się rynku wschodniego,

od którego Polska była podwójnie uzależniona: jako odbiorca surowców (głównie ropy i gazu) oraz jako dostawca wyrobów przemysłu przetwórczego.

Tabela 3

Struktura geograficzna handlu zagranicznego
Polski, Czecho-Słowacji i Węgier (w %).

Struktura importu

Lata	Polska		Czecho-Słowacja		Węgry	
	Europa Wschodnia i ZSRR	EWG	Europa Wschodnia i ZSRR	EWG	Europa Wschodnia i ZSRR	EWG
1985	54,3	20,4	74,8	8,9	49,5	21,8
1989	32,2	34,2	55,0	18,0	39,3	29,1
1990	28,5	39,3	43,8	24,0	31,7	32,5

Struktura eksportu

Lata	Polska		Czecho-Słowacja		Węgry	
	Europa Wschodnia i ZSRR	EWG	Europa Wschodnia i ZSRR	EWG	Europa Wschodnia i ZSRR	EWG
1985	48,3	23,8	70,5	9,5	52,4	16,0
1989	34,9	32,7	53,9	18,5	41,1	25,0
1990	25,0	43,9	42,5	26,9	28,5	35,2

Import ogółem i eksport ogółem = 100%

Źródło: obliczenia własne na podstawie wydawnictw cyt. w tabeli 2.

Podwojenie udziału strumienia handlu z EWG osiągnięto w ciągu ostatnich dwóch lat i udział EWG w obrotach handlowych Polski był porównywalny z udziałem wewnętrznego handlu w krajach członkowskich tego ugrupowania (średnia dla EWG wynosiła 58,8 w imporcie i 60,7 w eksporcie w 1990 r.), choć różnił się on średnio ponad 10-krotnie pod względem przeciętnej wartości strumienia eksportu i importu w porównaniu z krajami zrzeszonymi we Wspólnocie Europejskiej.

Z kolei udział eksportu i importu Polski i innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej w handlu zagranicznym EWG był bardzo niski i nie przekroczył 0,5%. Wyniósł on w 1990 r. odpowiednio dla Polski, Czecho-Słowacji i Węgier w eksporcie: 0,47%, 0,24% i 0,24%, natomiast w imporcie: 0,41%, 0,27% i 0,27%. Łączny udział tych trzech państw w całkowitym imporcie i eksporcie EWG wyniósł w 1990 r. odpowiednio: 0,98% i 0,92%.

W handlu Polski z krajami Wspólnoty Europejskiej największe znaczenie mają towary definiowane w układzie o stowarzyszeniu jako tzw. "towary wrażliwe" (sensitive products). Należą do nich tekstylia, stal, węgiel oraz artykuły rolne. Towary te stanowiły w 1990 r. 40% eksportu Polski do krajów Wspólnoty. W przypadku eksportu Czecho-Słowacji i Węgier udział tych towarów wynosił odpowiednio: 33,7% i 42,9%. Szczegółową strukturę eksportu towarów wrażliwych w trzech krajach Europy Środkowej przedstawia tabela 4.

Tabela 4

Udział towarów wrażliwych w eksporcie Polaki, Czecho-Słowacji i Węgier w 1990 r. do krajów Wspólnoty Europejskiej (w %)

Towary	Polska	Czecho-Słowacja	Węgry*
Tekstylia	5,7	9,3	9,3
Węgiel	8,1	3,2	—
Stal	7,4	13,3	5,2
Produkty rolne	18,3	7,9	28,4

* dane dla Węgier za 1989 r.

Źródło: jak w tabelach 2 i 3.

Układ europejski zawarty pomiędzy Polską i Wspólnotą Europejską zawiera w części III ("Swobodny przepływ towarów") dyspozycje regulujące wzajemną wymianę handlową. Zasady obrotu towarowego Wspólnoty z krajami trzecimi określone zostały w postanowieniach Traktatu Rzymskiego odnośnie do wspólnej polityki handlowej i wspólnej polityki rolnej.

II. WSPÓLNA POLITYKA HANDLOWA

Wspólna polityka handlowa jest ściśle skorelowana z licznymi celami wspólnotowymi związanymi z realizacją Wspólnego Rynku. Jest logicznym następstwem utworzenia wewnętrznej unii celnej. W wyniku zniesienia w obrocie między krajami członkowskimi ceł i ograniczeń ilościowych oraz wprowadzenia wspólnej zewnętrznej taryfy celnej Wspólnota odpowiada za politykę handlu zagranicznego posiadając odpowiednie kompetencje w tym względzie.

Wspólna polityka handlowa jest istotą zewnętrznych stosunków Wspólnoty. Była progresywnie tworzona podczas okresu przejściowego. Od zakończenia w 1970 r. okresu przejściowego Wspólnota posiada wyłączne kompetencje do prowadzenia polityki handlowej wobec państw trzecich na bazie jednolitych zasad (art. 113 Traktatu Rzymskiego). Wspólnota, działając według propozycji Komisji Europejskiej, posiada kompetencje w dziedzinie modyfikacji taryf celnych, ujednoczenia miar liberalizacyjnych, zawierania międzynarodowych porozumień celnych i handlowych, ujednoczenia polityki eksportowej, w tym również przypadków dumpingu i subwencji.

Wspólna polityka handlowa obejmuje następujące dziedziny:

a) udział Wspólnoty w regulowaniu i reformie światowego systemu handlowego;

b) stosunki handlowe z krajami rozwiniętymi i krajami Europy Wschodniej;

c) stosunki handlowe z tymi krajami "Trzeciego Świata", które nie są powiązane ze Wspólnotą układami o stowarzyszeniu lub innymi specyficznymi układami o współpracy.

Wspólną politykę handlową często definiuje się jako politykę, która reguluje stosunki Wspólnoty z krajami trzecimi, co implikuje ograniczenie pola jej stosowania.

1. Polityki makroekonomiczne, determinujące politykę handlową, wymykają się uregulowaniom wynikającym ze wspólnej polityki handlowej. W takich dzie-

dzinach, jak: polityka kursu walutowego, polityka budżetowa, przepływ kapitału, turystyka, ubezpieczenia - kompetencje Wspólnoty są ograniczone, a kraje członkowskie są zobowiązane do wzajemnej informacji i koordynacji działań.

2. Stosunki handlowe wewnątrz Wspólnoty nie podlegają zasadom wspólnej polityki handlowej. W kompetencji krajów członkowskich nadal pozostają kwestie związane z płatnością z tytułu obrotu towarowego, kredytowaniem i promocją eksportu, licznymi ograniczeniami swobody przepływu osób i kapitału, normami technicznymi, polityką zakupów publicznych. Wszystko to przeszkadza rozwojowi wolnej cyrkulacji dóbr. Przeszkody te zostały spisane w "Białej Księdze" (dotyczącej rynku wewnętrznego) i ujęte w Jednolitym Akcie, który rozszerzając kompetencje Wspólnoty i znosząc zasadę jednomyślności przy podejmowaniu decyzji przez Radę WE pozwoli na utworzenie do 1992 r. prawdziwego Jednolitego Rynku Wewnętrznego. Jednolitemu Rynkowi nie będą podlegały instytucje i procedury wspólnej Polityki handlowej, podczas gdy konsekwencje dla zagranicznych stosunków handlowych Wspólnoty i poszczególnych krajów członkowskich będą wielorakie. Jest to istotne w kontekście przyszłości wspólnej polityki handlowej¹.

3. Z regulacji wspólnej polityki handlowej wymykają się częściowo stosunki handlowe z krajami, które nie są dla Wspólnoty "prawdziwymi krajami trzecimi". Są to: 69 państw AKP powiązanych ze Wspólnotą uregulowaniami konwencji z Lome; 3 kraje stowarzyszone (Turcja, Cypr, Malta); 9 państw śródziemnomorskich. W tych trzech przypadkach konieczność całościowego potraktowania problemów handlowych, gospodarczych i finansowych doprowadziło do ustanowienia szczególnych struktur wspólnotowych.

Kompetencje Wspólnoty w dziedzinie polityki handlowej wobec państw trzecich polegają na tym, że decyzje w ramach tej polityki mogą być podejmowane jedynie na szczeblu wspólnotowym. Jest oczywiste, że kraje członkowskie w randach odpowiednich instytucji wspólnotowych mogą wywierać presję, aby decyzja, która ostatecznie będzie wspólnotowa, była zgodna z ich interesem narodowym.

III. WSPÓLNA POLITYKA ROLNA

Podstawowe cele wspólnej polityki rolnej definiuje art. 39 Traktatu Rzymskiego. Są one następujące: wzrost wydajności w wyniku postępu technicznego i zapewnienia racjonalnego rozwoju produkcji, głównie zatrudnienia; zapewnienie w ten sposób odpowiedniego poziomu życia dla rolników; stabilizacja rynków; samowystarczalność żywnościowa; zapewnienie odpowiednich cen dla konsumentów.

W celu realizacji powyższych założeń różne rynki produktów rolnych były progresywnie organizowane. Uwzględniono jednocześnie zobowiązania Międzynarodowe Wspólnoty, problem rozwoju regionów opóźnionych oraz zagadnienia ochrony środowiska i konsumentów.

Organizacja rynków, ustanowiona w ramach wspólnej polityki rolnej, opiera się na jednolitości rynku europejskiego, zasadach priorytetu wspólno-

towego i solidarności finansowej w ramach dyscypliny budżetowej założonej na szczeblu wspólnotowym².

Jednolitość rynku implikuje całkowitą wolność wymiany handlowej, jak również harmonizację uregulowań administracyjnych, sanitarnych i weterynaryjnych, które chronią konsumenta i producenta. Implikuje również wspólne zasady zarządzania, wspólne ceny, identyczne reguły konkurencji i jednolite zasady protekcji.

Priorytet wspólnotowy jest logicznym uzupełnieniem jednolitości rynku. Ochrona rynku europejskiego przed importem po niskich cenach i fluktuacjami na rynku światowym jest zapewniona poprzez odpowiednie stosowanie ceł i/lub opłat wyrównawczych, ceł zamiennych kalkulowanych w zależności od cen podaży światowej i cen ustalanych przez Wspólnotę.

Solidarność finansowa wynika z dwóch poprzednich zasad. Konkretyzuje się ona w fakcie, iż dochody i wydatki związane z prowadzeniem wspólnej polityki rolnej pochodzą z budżetu Wspólnoty. W jego ramach Europejski System Orientacji i Gwarancji Rolnej składa się z dwóch sekcji:

- sekcji gwarancji, która finansuje całość wydatków wynikających z prowadzenia wspólnej organizacji rynków. Jedne są przeznaczone na regulowanie rynku wewnętrznego (zakupy interwencyjne, koszty zapasów, bezpośrednia pomoc gwarantująca dochody rolnicze, subwencje mające na celu ułatwienie zbytu itd.), inne wynikają z subwencjonowania eksportu, które kompensuje różnicę między ceną na rynku Wspólnoty a ceną światową;
- sekcji orientacji, która finansuje wspólną politykę dotyczącą struktury rolnej, przede wszystkim podtrzymując działania nakierowane na ulepszenie struktury gospodarstw rolnych, infrastruktury na wsi, jak również warunków komercjalizacji i przetwórstwa.

IV. KALENDARZ LIBERALIZACJI HANDLU

Tabela 5

Ekspert Polski do EWG w 1990 r.

Grupa towarowa	Wartość eksportu Polski ogółem (w mln dol.)	Wartość eksportu Polski do EWG (w mln dol.)	Udział grupy w eksporcie do EWG (w %)	Szacunkowy koszt opłaty celnej lub opłaty wyrównawczej będących przedmiotem umowy przed liberalizacją (w mln dol.)	Kalendarz liberalizacji
1	2	3	4	5	6
Surowce i artykuły przemysłowe					
I	23,4	8,7	0,1	0,5	W pierwszym roku redukcja stawek celnych o 50%, w następnym całkowite zniesienie cła

² Zob. L. Tonner, *Les Communautés Européennes*, t. II, Eyrdles Université 1991, s. 12 - 18.

Ciąg dalszy tabeli 5

1	2	3	4	5	6
II	131,8	69,1	1,2	3,6	Redukcja stawek celnych o 20% rocznie
III	989,0	510,0	8,5	35,7	Redukcja stawek celnych o 15% rocznie
IV (tekstylia)	687,8	340,5	5,7	34,0	W pierwszym roku redukcja stawek celnych do 5/7 stawki z okresu podstawowego. Od trzeciego roku obniżka cła o 1/7 rocznie
Va (węgiel)	1129,4	487,3	8,1	34,9	Zniesienie kontyngentów na węgiel, oprócz eksportu do Hiszpanii i RFN (te kraje zniosą je 1 I 1996 r.). Obniżka stawek celnych o 20% rocznie (do 1 I 1997 r.)
Vb (stal)	961,2	440,0	7,4	26,9	Redukcja stawek celnych do 20% rocznie (do 1 I 1997 r.)
VI (artykuły przemysłowe)	7971,0	3031,4	50,7	106,1	Zniesienie ceł z chwilą wejścia umowy w życie
R a z e m:	11893,6	4887,0	81,7	241,7	
Artykuły rolne					
I	4,6	3,5	0,1	1,0	Redukcja opłat wyrównawczych o 50% i wzrost limitów o 10% rocznie
II	188,8	146,0	2,4	21,9	Redukcja stawek celnych od 30 do 100% rocznie. Zniesienie pułapów ilościowych
III	169,5	144,1	2,4	144,1	Redukcja opłat wyrównawczych do 25% obecnego poziomu. Wzrost pułapów ilościowych o 10% rocznie
IV	292,3	161,1	2,7	58,0	Redukcja opłat wyrównawczych o 20% rocznie. Wzrost pułapów ilościowych o 10% rocznie
V	252,9	110,7	1,8	—	Wzrost pułapów ilościowych o 10% rocznie
VI	414,1	389,0	6,5	178,9	Redukcja stawek celnych o 15% rocznie. Redukcja opłat wyrównawczych na mleko w ciągu 3 lat po 20% rocznie, na pozostałe produkty po 10% rocznie
VII	411,0	136,3	2,3	—	—
R a z e m:	1733,2	1092,7	18,3	403,9	
O g ó ł e m:	13626,8	5979,7	100,0	645,6	

Źródło: obliczenia własne na podstawie *European Agreement EC/Poland* z 22 XI 1991 r.

W eksporcie do EWG możemy wyróżnić 6 następujących podstawowych grup objętych kalendarzem liberalizacji handlu:

Artykuły przemysłowe

G r u p a I obejmuje głównie surowce, takie jak sól, krzem, sód, wapń, żelazostopy, proszki wolframu, krzemiany soli, cermetale itp. (art. 9 pkt 2 umowy, lista towarów zamieszczona w załączniku Ia).

G r u p a II obejmuje żelazostopy, metale kolorowe, antymon, ołów, cynk, mangan itd. (art. 9, pkt 2 umowy, lista towarów zamieszczona w załączniku Ib).

G r u p a III obejmuje cement, chemikalia, nawozy azotowe, ceramikę, skóry wyprawione, szkło ciągnięte, kufry, walizki, narzędzia ręczne, płyty pilśniowe, samochody, ciągniki, zegary, sprzęt RTV, meble, zabawki, obuwie gumowe, łożyska toczne i inne (art. 9, pkt 3 umowy, lista towarów zamieszczona w załączniku III).

G r u p a IV obejmuje tekstylia. Wysokości kontyngentów na eksport tekstyliów do EWG jeszcze nie ustalono. Termin znoszenia kontyngentów określi nowa umowa tekstylna, która będzie negocjowana ze Wspólnotą w 1992 r. (art. 15 umowy, protokół nr 1).

G r u p a V obejmuje węgiel i stal (art. 16 umowy, protokół nr 2).

G r u p a VI obejmuje artykuły przemysłowe oprócz wyżej wymienionych (art. 9, pkt 1 umowy).

Artykuły rolne

G r u p a I obejmuje m.in. następujące artykuły: kaczkę, gęsi, mięso wieprzowe konserwowe, tłuszcze zwierzęce, mączkę ziemniaczaną (art. 20, pkt 2/1 umowy, lista towarów zamieszczona w załączniku Villa).

G r u p a II obejmuje m.in. konie żywe, mięso wieprzowe świeże, dziczyznę, miód, kwiaty, niektóre warzywa, wiśnie, owoce jagodowe, sok jabłkowy (art. 20 pkt 2/1 umowy, lista towarów znajduje się w załączniku VIIIb).

G r u p a III obejmuje głównie młode bydło rzeźne (art. 20, pkt 4 umowy, towary wymienione w załączniku Xa).

G r u p a IV obejmuje m.in. mięso wołowe, wieprzowe, żywe owce i kozy, drób, mięso owiec, niektóre gatunki mięsa wieprzowego, mleko w proszku, nabiał (art. 20, pkt 4 umowy, towary wymienione w załączniku Xb).

G r u p a V obejmuje m.in. ziemniaki, inne warzywa (kapustę, marchew, selery, groch, fasolę), owoce (oprócz jagodowych), grzyby, przetwory owocowe, dżemy (art. 20, pkt 4 umowy, towary wymienione w załączniku Xc).

G r u p a VI obejmuje przetworzone produkty spożywcze (art. 19 umowy, protokół nr 3).

G r u p a VII obejmuje pozostałe produkty rolne i nie jest objęta liberalizacją.

Tabela 6

Import Polski z EWG w 1990 r.

Grupa towarowa	Wartość importu Polski ogółem (w mln dol.)	Wartość importu Polski z EWG (w mln dol.)	Udział grupy w imporcie z EWG (w %)	Szacunkowy koszt opłaty celnej lub opłaty wyrównawczej będących przedmiotem umowy przed liberalizacją (w mln dol.)	Kalendarz liberalizacji
1	2	3	4	5	6
Surowce i artykuły przemysłowe					
I	2582,2	1191,7	37,2	139,5	Zniesienie ceł z chwilą wejścia umowy w życie

Ciąg dalszy tabeli 6

1	2	3	4	5	6
II	3202,3	1488,5	46,4	223,3	Od 1995 r. redukcja cła o 20% rocznie
III	127,4	22,8	0,7	5,7	Pułap wolnościowy 30 000 szt. rocznie
IV	1624,1	168,4	5,3	25,3	Zniesienie ceł po 5 latach od chwili wejścia umowy w życie
Razem:	7534,0	2871,4	89,6	413,8	
Artykuły rolne					
I	117,3	55,3	1,7	11,4	Redukcja ceł o 10% z chwilą wejścia umowy w życie
II	508,7	280,1	8,7	—	Grupa nie objęta postanowieniami umowy
Razem:	626,0	335,4	10,4	11,4	
OGÓŁEM:	8160,0	3206,8	100,0	426,2	

Źródło: jak w tabeli. 5.

Artykuły przemysłowe

W imporcie możemy wskazać na cztery podstawowe grupy artykułów przemysłowych:

G r u p a I obejmuje min. kopaliny niemetaliczne, rudy metali, węgiel, gaz, energię elektryczną, kauczuk, drewno, surowce włókiennicze, metale kolorowe, a także maszyny rolnicze (oprócz traktorów), niektóre chemikalia, leki, witaminy i inne produkty farmaceutyczne, papier, znaczki pocztowe itd. (art. 10, pkt 1 umowy, lista towarów zamieszczona jest w załączniku III).

G r u p a II obejmuje surowce i artykuły przemysłowe nie wymienione w grupach I, III i IV (art. 10, pkt 2 umowy).

G r u p a III obejmuje samochody (art. 10, pkt 3, załącznik V).

G r u p a IV obejmuje produkty uzyskiwane z ropy naftowej (art. 10, pkt 3 umowy, produkty wymieniono w załączniku V, **tak jak** towary grupy III).

Artykuły rolne

G r u p a I obejmuje m.in. zwierzęta żywe, przetwory mleczne, niektóre sery i twarogi, sadzonki, ziemniaki, słodką paprykę, kukurydzę, orzechy, daktyle, figi, owoce cytrusowe, winogrona, melony, brzoskwinie, nasiona zbóż, ryż, nasiona warzyw, rośliny lecznicze, oliwę z oliwek i inne oleje, kawę i wino (art. 20, pkt 4 umowy, lista towarów zamieszczona w załączniku XII).

G r u p a II dotyczy artykułów rolnych nie objętych postanowieniami umowy.

V. UWAGI KOŃCOWE

Uwzględniając fakt, iż stopień protekcji polskiego rynku jest w porównaniu z rynkiem Wspólnoty Europejskiej niższy (pomimo 14% średniej stawki celnej na import z EWG przy 3,5% średniej stawce celnej w EWG na import z Polski), bowiem Polska nie stosuje ograniczeń ilościowych i wielu ograniczeń pozataryfowych, a w rolnictwie opłat wyrównawczych czy subsydiów rolnych, eksporterzy z krajów EWG będą mieli szansę na większe korzyści na polskim rynku niż eksporterzy z Polski na rynku EWG. Wynika

to z wyższej konkurencyjności towarów EWG w porównaniu z polskimi, zwłaszcza w najbliższej przyszłości. W dalszym okresie, w przypadku pomyślnej restrukturyzacji i rozwoju naszej gospodarki, eksporterzy polscy mogą odnosić korzyści wynikające ze wzrostu skali produkcji i dostępu do rynku o tak ogromnym potencjale, jakim jest rynek EWG.

Układ przewiduje również przypadki umożliwiające partnerom ewentualność odejścia od przyjętych zobowiązań. Takie klauzule zabezpieczające precyzują, w jakiej sytuacji można przywrócić lub wprowadzić nowe ograniczenia importowe. Klauzula zabezpieczająca przewiduje dwa takie przypadki, w których można przywrócić ochronę celną:

- 1) przypadek, w którym zwiększony import powoduje materialną szkodę w przemyśle krajowym lub zakłócenia w jakimkolwiek sektorze gospodarki;
- 2) przypadek, w którym deklarowane obniżenie cła powoduje koszty społeczne lub jest niekorzystne dla sektorów podlegających restrukturyzacji lub dla nowo powstających przemysłów.

Obowiązuje równocześnie zasada "stand still" oznaczająca, iż od daty wejścia w życie układu żadne nowe cła lub inne opłaty o podobnym znaczeniu nie będą wprowadzone ani obecnie stosowane cła i opłaty nie będą podwyższone w handlu między stronami, ponieważ byłoby to równoznaczne z naruszeniem układu.

Wszelkie kwestie sporne związane z realizacją układu będą rozpatrywane i rozwiązywane na forum Rady Stowarzyszenia.

Układ precyzuje również reguły pochodzenia towarów, tj. warunki, jakie muszą być spełnione, aby produkt mógł być uznany za produkt polski lub produkt wspólnotowy. Istotne znaczenie ma kumulacja reguł pochodzenia towarów (z trzech krajów: Polski, Węgier i Czecho-Słowacji). Z punktu widzenia liberalizacji obrotów handlowych między Polską a Wspólnotą Europejską, konieczne jest przyspieszenie prac związanych z realizacją sfery wolnego handlu w ramach "Trójkąta" oraz podjęcie szerszej współpracy gospodarczej. Wynika to z reguły kumulacji reguł pochodzenia towarów z tych trzech państw w dostępie do rynku Wspólnoty.

Utworzenie strefy wolnego handlu pomiędzy Polską a Wspólnotą wymaga intensyfikacji wzajemnej wymiany handlowej w okresie dostosowawczym oraz poprawy struktury eksportu w kierunku wzrostu udziału wyrobów przemysłu przetwórczego. Ukształtowana bowiem w okresie powojennym struktura eksportu Polski do krajów wysoko rozwiniętych gospodarczo była i jest dla naszego kraju stosunkowo mało korzystna, świadczy o niskim poziomie rozwoju gospodarczego i nie odpowiada potencjalnym możliwościom rozwojowym naszego kraju. Dominują w niej bowiem artykuły rolno-spożywcze i surowce, stanowiące ok. 40% naszego eksportu do państw Wspólnoty Europejskiej. Zmiany struktury eksportu i intensyfikacja strumieni handlowych wymagają stymulowania napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz zachęt i ulg podatkowych dla inwestorów krajowego przemysłu przetwórczego. Rozwój kooperacji przemysłowej z firmami zachodnioeuropejskimi wpłynąć powinien na stymulowanie wzrostu wymiany wewnątrzgałęziowej w handlu zagranicznym Polski (intra-industry trade),

której poziom w chwili obecnej rażąco odbiega od poziomu krajów wysoko rozwiniętych gospodarczo (jest średnio o 40 - 50 razy niższy).

Z zapisów umowy wynikają określone konsekwencje dla polityki ekonomicznej Polski w okresie dostosowawczym, głównie w sferze polityki handlowej, przemysłowej, rolnej, technologicznej oraz polityki restrukturyzacji.

Ze względu na uzyskanie przez Polskę swobodnego dostępu do rynku Wspólnoty z chwilą wejścia w życie umowy, dla przeważającej części artykułów przemysłowych (oprócz tekstyliów, węgla, stali oraz znaczącej grupy surowców) niezbędne jest wspieranie rozwoju rodzimego przemysłu przetwórczego (m.in. produkcji chemikaliów, farmaceutyków, produkcji przemysłu maszynowego i środków transportu) oraz stymulowanie rozwoju tzw. przemysłów wschodzących (infant industry) poprzez odpowiednią politykę handlową, pozwalającą na napływ do Polski nowych technologii (głównie know-how) oraz towarów o wysokim udziale wartości dodanej, umożliwiającym rozwój nowych dziedzin przemysłu.

Ze względu na bardzo trudną sytuację rodzimego przemysłu, wymagającego modernizacji i restrukturyzacji, niezbędne jest również podjęcie działań osłonowych (poprzez politykę celną i ewentualne wprowadzenie instrumentów pozataryfowych) chroniących go w okresie modernizacji i przebudowy przed nadmierną konkurencją zagraniczną. Jest to przewidziane klauzulami zabezpieczającymi w umowie. Dotyczy to np. krajowego przemysłu tekstylnego i ewentualnej osłony przed nadmiernym importem z Azji Południowo-Wschodniej.

W dziedzinie polityki rolnej niezbędne jest wspieranie restrukturyzacji rolnictwa poprzez rozwój sektora usług na wsi i politykę preferencyjnych kredytów stymulujących rozwój przetwórstwa, ulepszanie struktury gospodarstw rolnych oraz rozbudowę infrastruktury wsi, jako potencjalnych kierunków integracji polskiego rolnictwa z rolnictwem wspólnotowym.

THE ASSOCIATION TREATY BETWEEN POLAND AND THE EUROPEAN COMMUNITIES. DIRECTIONS OF LIBERALIZATION OF TRADE

S u m m a r y

The article discusses the issues of trade cooperation between Poland and the European Communities and the directions of liberalization of this trade in the context of the Association Treaty.

The article is composed of four parts.

Part I contains the presentation of a distance between Poland and the European Communities with respect to trade relations.

Part II is devoted to the issues of common trade and agricultural policy of the European Communities.

Part III discusses the schedule of liberalization of trade between the parties according to the Provisions of the Treaty.

Part IV contains concluding remarks concerning future trade policy of Poland during the period of adjustment to the EC structures.